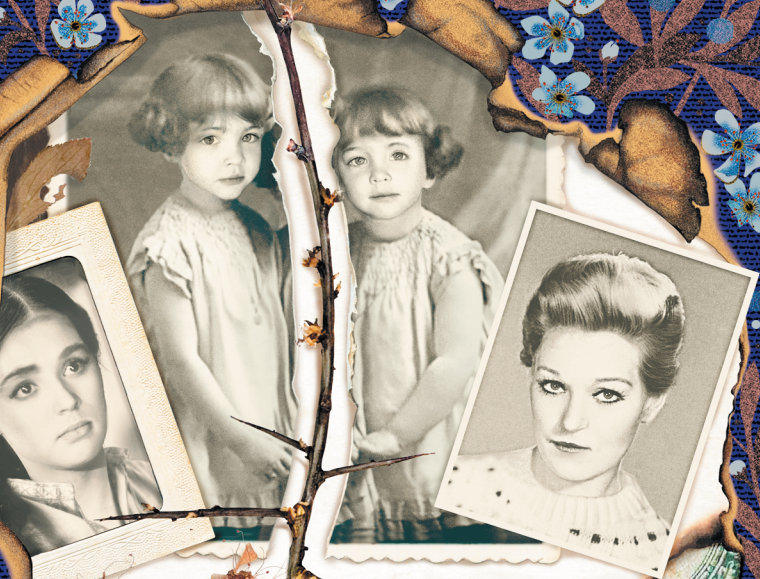

ОКСАНА КІР'ЯН

1958 рік
на пам'яті

ЦВІТЕ ТЕРЕН

ОКСАНА КІР'ЯН

ЦВІТЕ ТЕРЕН

Роман

ХАРКІВ **КЛУБ**
2021 СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

УДК 821.161.2
К43

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Дизайнер обкладинки *Євген Вдовиченко*

ISBN 978-617-12-8579-8 (PDF)

© Кір'ян О. А., 2020
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2021
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2021

Частина I

Лампочка блимнула тричі. І на селі вже всі знали: зараз вимкнуть світло. Василина тихо зітхнула й дістала з полиці каганець, що стояв завжди наготові. Сьогодні їй, мабуть, уже не вдасться закінчити платтячко для Люби. Вона не встигла купити керосин, а в каганці його залишилося зовсім мало — лампа ще вчора почала чадіти і закіптюжилась уся склянка. Забігалась Василина у своєму господарстві, аж надвечір руки-ноги гудуть. Куди там ще до брудної склянки! Так і стоїть лампа з учорашнього дня, не протерта, лиховісно зачорнена сажею.

«Ой, недобре це... Кіптява — знак який поганій», — неприємно вколола Василину думка, і хтозна, де й звідки взялася. Сама винна, береться за все, а нічого не встигає. Того й скручена в рурку стара газета так і залишилась без діла лежати біля брудної лампи. Безлад у господарстві — і в голові такий же гармидер.

А сьогодні? За своїми нескінченними клопатами у хаті та на городі (і все це до і після колгоспної роботи!) знову запізнилась у лавку. Продавщиця Наталка вже зняла свого заляпаного фартушка, йшла з величезним комірним замком зачинятися. Та зглянулась на Василину, затрималася

заради неї. Але все одно не дісталось Васишині керосину — Наталка сказала: розібрали, скоро привезуть. Коли — хтозна. Скоро. Їм не кажуть. Васирина тоді хоч мила взяла, бо вдома вже ось-ось закінчиться. Наталка ще спокусила на якесь «туалетне» (ох і назва!) мило. Коштувало воно одне, що всі бруски простого. Зате пахло як, чутно навіть крізь цупку паперову обгортку, на якій намальовані сунічки весело підморгували Васишині з-під зеленого листочка. Наталка сказала, що і на вигляд воно, як ягоди, — рожеве, а вже що пахуче! «Степану сподобається. Купуй, не пожалкуеш. Дивись, ще твій покусає, — додала вона зі сміхом. І зашепотіла на вухо: — Мій, як обнюхав мене після того мила, то такий був ласкавий, що вже ось третій місяць тут, — вона поклати руки на живіт, — від тієї ласки. Ото таке хитре мило!»

Василина йшла тоді додому і все зітхала — керосину ж не купила, а в неї ще стільки роботи за північ намічалось! Знову все залишиться не перероблене на завтра. І грошей як не було. Зате для дітей купила жменьку подушечок. Вони, її дівчатка, такі маленькі ласунки, та й Василько, хоч і старшенький, а теж солоденьке полюбляє. Тож куди дінешся — купила, бо хочеться ж малечу порадувати. Кілька десятків яєць здала, хрону невеличке відерце накопала (перезимував — не змерз) — ото за ті гроші і купила дітям радості. Крейди теж треба було б взяти, щоб хату освіжити перед Паскою. Тільки все ніяк не назбирається достатньо шмаття, щоб віднести у магазин, а без такого обміну крейди не продадуть...

Хтось тихенько постукав у двері. Василина здригнулася. Хоча чого їй боятися? Чоловік удома, тож їх не посміє ніхто скривдити — сама себе заспокоювала. Тільки все одно лячно, бо добрі люди о такій порі у гості не ходять, а як прихо-

дять, то частіше не з радісними звітками. Підійшла до чоловіка, що вже солодко спав, бо сьогодні був на бригаді ще зрання — навіть доярки й ті пізніше доїли корів. Поторсала легенько його за плечі. А як жаль будити, бо він же такий втомлений увечері прийшов, та хіба тільки сьогодні? А отой хтось знадвору вже не тихенько стукає — тарабанить. Ти ба, як нетерплячку гонить! Чи не трапилося справді чого?

— Степане, Степанчику, ану прокинись, там хтось до нас вистукується. То вижди, бо мені страшно.

Чоловік відразу ж і піднявся. Аж у цю мить і лампочка після нагадувань згасла до ранку — запалювати будуть уже о шостій. Степан пробуркотів ображено, що не дадуть батькові і відпочити по-людськи, та все ж узяв каганець і побрів подивитися, хто це о такій порі до них прибився.

Василина швидко запалила свічку від жару в печі. Добре, хоч іще не встигло згаснути. Бо вона сьогодні і з пічкою теж припізналася. Прибігла з роботи і прання затіяла, а то все ніяк на цьому тижні не видавалося: то на роботі допізна затримають, то задощило останнім часом. А сьогодні нарешті розгодинилося — то й вона управилась-таки. Цілий двір навішала білизни. Опісля знову розпалювала піч, гріла воду для малечі, щоб усіх викупати. Спочатку двох маленьких своїх дівчаток, однакових янголяток, Любу і Люду, а тоді вже і старшенького Василька, школярика. Та поки викупала всіх, піч знову згасла, а ще ж треба, щоб і для чоловіка гаряча вода була, і в хаті щоб тепло пахкотіло. Тож довелося вже поночі йти до клуні ще за дровами.

Принесла в'язку, знову запалила піч і задумалась, бо дрова так швидко танули. Залишилася у клуні зовсім невелика купочка, а до справжнього тепла далеко, ще топити і топити треба. Доведеться знову на болото йти по хмиз, та це вже завтра, після роботи. Замучилась вона із тим

хмизом болотяним, бо у лісі ж не дають збирати, а на боло-ті ще дозволяють. Он Маруся Коваленкова, що живе на Луцівці, сама дитятко ростить, без чоловіка. Пішла у лісі збирати хмиз, а хтось побачив, доніс лісникові (І які ото тільки підлі люди бувають?!). А лісник у них — страшна людина (позаочі називали його Гайдабурою, бо злющий на весь світ і один, без сім'ї, тож і кидався на всіх, як розбійник на шляху). Так ревно сторожить колгоспний ліс, що жодної галузки звідти не дасть нікому винести. Остерігались і боялись усі його. Бо вже не один неборака штраф заплатив, та ще й доводилося довго відпрацьовувати ту нещасну в'язку хмизу. А гілочки все одно ж у лісі згниють, та людям вперто не дають нічого збирати. І чого? Отож увечері прийшов Гайдабура до Коваленків, Маруськи вдома якраз і не було, тільки мати, стара Коваленчиха, зі своїм онуком малесеньким. Прийшов, подивився на їхню убогу хатку своїми страшними очиськами, побачив маленьке худеньке дитя. А в домі холодно, нетоплено. Тільки-но збиралися піч хмизом розпалювати, від якого більше диму, аніж тепла. Покрутився, нічого не сказав принішклій Коваленчисі, пішов геть.

А наступного дня привезли й вивернули Марусі Коваленковій посередині двору цілий віздебелих дровиняк. Сказали, що голова розпорядився виписати. Ось тобі й лісник — ніби страшна людина. Не вгадаєш, що й думати про тих людей!

Учителям теж паливо привозять, а директорів навіть і вугілля підкинули. І фельдшера не зобидили. Бо вони ж люди освічені, особливі. В учительки їхньої, математички, так ні городу, ні курки на подвір'ї, кажуть, їхнє діло дітей навчати, а не в городі копирсатись. Хоча інші і копирсаються, і хазяйство мають. Та вчителям і фельдшеру держава гроші платить, купити можуть усе, не так, як Васи́ліні

зі Степаном — самі палички у відомостях. Що зуміє заробити на базарі — ото й її.

Тільки журиться Василина: чогось на них і крихти того добра ніколи не падало, ніхто їм дров чи торфу задарма не дасть. Вона, як і всі інші колгоспні, шукає палива, де тільки можна: по ярках, гайках, на болоті особливо. То рогозу сухого, то очерету наламає. Минулорічні соняхи з картопляною гичкою всередині, що обкладали на зиму кругом хати, вона вже давно попалила. А хмиз потрібен. Бо дітей вона чи не кожного дня купає, не так як інші — ноги обітруть трохи, вмийються, а чи не вмийються, і спати. Ні, Василина своїх діточок викупувала, як качка утят, сорочечки їм мало не щодня змінювала, замурзаною її малеча ніколи не ходила. Здоровенний чавун з нагрітою водою у неї завжди в печі — напихваті.

Свекруха все виказувала своїй невістці, що вона своєю запопадливою чистотою тільки хвороб на дітей приманює. Не можна маленьких стільки у воді мочити, а мило оте, воно ж яке вредне! Це ж діти, їм не дивно брудними ходити. Всі повиростали з того бруду — і нічого, а ця, бачите, коверзує: не так! А палива скільки ж задурно перевела на ту гарячу воду! Хіба її Степанко встигне ті дрова нарубати? Нерозумна у неї невістка та ще й з вибриками. І робити, як її старі люди повчають, не хоче. Послухати послухає, а повернеться і зробить усе по-своєму. Казала ж вона ще тоді Степану, як той тільки гуляти почав з Василюю: нащо тобі здалася ця менша Шульжина? Воно ж по ній видно, що жінки з неї доброї не буде: худа, гонориста, погляд не сумирний, а сестра її хто — забув? Ні, правду сказати, у хаті у неї чисто, обід завжди приготовлений, діти не голодні й не замурзані, як у інших. Та хіба тільки цим вимірюється хазяйновитість жінки? У людей